

directe in suis formulis *delegati* et *ordinarii iudicis* memit, et siquidem mandata iurisdictio in medium proferatur, quae ab ordinaria distinguatur, eam delegatam esse statuit. Ex quo patet ita Ecclesiam iure romano uti ut non suas leges illi, sed illud quando vult suis legibus accommodet. Haec interim sufficiunt ad hanc protheoriam intellegendam, quaedam adhuc dabimus ubi inferius de legato et vicario sermo data opera habendus erit.

TITULUS X.

De Summo Pontifice et curia pontificia.

320. Absoluta generali tractatione de potestate ecclesiasticae iurisdictionis, iam dicendum est de personis in quibus ea residet, deque gradu quo singulis competit. Unum tamen tum pro iis quae hic sumus dicturi, tum pro reliquis liceat animadvertere, nos institutionum *textum*, eumque in schola *explanandum* exhibere, hinc neque *omnia* quae dici possunt sed quae magis dissentibus necessaria, neque enucleata, sed breviter recensisitis allegationibus ac opportunis adscitis praesidiis illustranda, proponere. Quod semel dictum sufficiat, ne quis a nobis exigat aut tractatum de curia pontificia aut *formularium* quod vocant, *practico-legale*.

Iam vero ad tractationem nostram disputationem revocantes, primum locum sibi in ea vindicat Romanus Pontifex, in quo non modo potestas iurisdictionis *universalis* est sed ut alias diximus veluti in fonte residet, a quo in alios omnes ex Christi voluntate dimanat. Patet autem plerique de Romano Pontifice ad dogmaticam theologiam spectare, quae proinde a nobis hic supponi debent (1). Huc pertinent:

(1) De his cf. Palmieri, Tract. de Rom. Pontifice; Card. Mazzella, de Religione et Eccl. disp. V.

a) institutio divina, perpetuitas, iura primatus, a Christo beato Petro eiusque legitimis successoribus collati:

b) formulae generales atque omnino amplitudine incircumscriptae, quibus oecumenica concilia nominatim florentinum et vaticanicum, de hac Romani Pontificis potestate locuti sunt in suis dogmaticis definitionibus:

c) earum applicatio p[re] triplici potestatis functione *legisera*, *iudicaria*, *coactiva* seu quod idem est, quaenam varia sint obiecta, ad quae eius potestas extenditur quoad fidem, mores et disciplinam.

321. Priusquam haec obiecta singillatim persequamur, ut generatim perspecta nobis sit Romani Pontificis potestas, formulae suppetunt in iure notissimae quibus edita[ur]:

a) excepto *iure divino* quod tamen authentice interpretandi ius habet, omnia subesse *plenitudini apostolicae potestatis*; hinc

b) Romanum Pontificem esse *supra canones*, nullaque ecclesiastica lege in sua iurisdictione posse coerceri si actus intrinseca validitas attendatur: Romanum Pontificem *omnia posse* in Ecclesia (supposita illa unica iam recensita limitatione) adeoque numquam excipi posse contra eius auctoritatem.

Hinc in dubio, utrum aliquid pertineat ad eius auctoritatem, nihil esse ei detrahendum.

Ex quibus formulis appareat quaenam sit Romani Pontificis potestas quoad omnia quae sive legiferam sive iudicariam sive coactivam potestatem respiciunt. Ut tamen aliquid enucleate magis de his proponamus, ad ea obiecta ad quae potestas universalis iurisdictionis Summi Pontificis extenditur haec in primis pertinent:

a) Eius infallibile magisterium in iis quae ad fidem et mores spectant dogmatice definiendis, tum in iis quae cum iisdem necessario nexu copulantur, uti et ius ea omnia fidelibus praincipiendi aut vetandi quae ad fidei morumque integritatem tuendam requiruntur.

b) Ius leges quascumque pro universa Ecclesia ferendi, constituendi ea quae ad cultum pertinent, dispensandi in

generalibus Ecclesiae legibus, approbandi ordines regulares, tuendi custodiam sacrorum canonum, ad honores beatorum coelitum insignes sanctitate in Ecclesia evehendi.

c) Erectio et ordinatio episcopatum et ecclesiasticae hierarchiae in quibusque orbis regionibus, episcoporum creatio, reservatio beneficiorum, ius concedendi exemptiones a gradibus iurisdictionis inferioribus, recipiendi a singulis episcopis relationes status suarum ecclesiarum atque in iis exercendi immediatam et ordinariam, si velit, potestatem, tum in singulos episcopos, tum in singulos fideles, quemadmodum dogmatice definitum est a concilio vaticano (1).

d) Ius recipiendi appellationes a quolibet ecclesiastico iudicio, uti et sibi reservandi *causas maiores* ac iudicium nulli auctoritati superiori obnoxium in iis proferendi. Denique ius convocandi, moderandi, confirmandi concilia oecumenica, ita ut absque eius auctoritate nihil in iis statui possit. Haec et alia plura ostendunt quam late pateat Romani Pontificis auctoritas (2).

322. Insuper Romanus Pontifex ut patriarcha occidentis, metropolita provinciae romanae et episcopus ipsius romanae dioeceseos, iis omnibus gaudet iuribus sed eminentiori ratione, quae iis iurisdictionis gradibus competunt.

323. Cum hac incircumscripta amplitudine potestatis, omnino cohaerent singulares prorsus ac maximum praesertentes honorem appellationes, quibus *Pontifex Maximus*, *Summus Pontifex*, *Vicarius Christi*, *Vicarius Dei*, *Sanctissimus Pater*, nominatur. Huc etiam pertinent singularia honoris insignia uti *tiara seu triregnum*, et *pedum rectum* loco baculi pastoralis et *pallium* quo semper uti potest, ad significandam eius universalem et incircumspectam iurisdictionem in Ecclesiam, uti et quaedam peculiares honoris significaciones quae eidem a fidelibus exhibentur, ex. gr. osculum pedum etc.

324. Ad hoc ut facilius hanc universalem iurisdictionem in Ecclesia exercere possit, varios habet Romanus Pontifex

(1) Const. prima de Eccl. cap. 3.

(2) Haec fuse proponit Barbosa, I. E. Un. lib. I. ca. 1-3. Cf. ex recentioribus Vecchiotti, op. cit. lib. II. § 14-35.

diversa dignitate ac potestate praeditos administros, qui sub generali appellatione *curiae pontificiae* comprehenduntur, de quibus aliquid distinctius dicendum est.

§ I. *De Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus* (1).

325. Sepotis supervacaneis maximaque ex parte commentitiis opinionibus de origine cardinalium, si ea quae magis probanda sunt hac de re attendimus, haec de cardinalibus statui possunt:

a) cardinales qui modo dicuntur, antiquitus *presbyterium* erant romanae ecclesiae, quemadmodum et in aliis quibusvis ecclesiis obtinebat, hoc solum discrimine, quod cum Romanus Pontifex non modo romanam dioecesim, sed universam Ecclesiam regat, eius presbyterium ab eo adhibebatur ad negotia etiam universalis Ecclesiae administranda. Hoc ostenditur tum ex communi nomine *cardinalium* quod pluribus saeculis iis dabatur qui constituebant clerum ecclesiarum cathedralium, tum ex ipsis *titulis* praesbyteralibus qui cum munere parochiali prius erant coniuncti, tum ex *diaconis* quibus peculiaria officia circa egenos, infirmos, determinatis locis erant tributa.

b) At vero deinde peculiari modo, ad universalis Ecclesiae negotia cum Pontifice administranda, aliis dimissis muneribus, coaluit coetus ille, qui *Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium Collegium* dicitur, atque ob intimam cum Pontifice coniunctionem ceteris in Ecclesia modo praestat dignitate. Horum numerus varius maxime fuit pro diversis temporibus, sicuti et ipsis coetus compositio non semper fuit eadem; siquidem saeculo IX. adiecti iis fuerunt episcopi suburbicarii, et quidem superiori gradu ceteris. Item non ante saeculum XI. Cardinales gradum *honoris* habuerunt supra episcopos, eo quod unum veluti faciant cum Sede Apostolica (2).

(1) Cf. Cohellum, *Notitia Cardinalatus* etc. Romae 1653; Hier. Platum S. I. de *Dignitate et officio cardinalis*, Hier. Manfredum, *de Cardinalibus S. R. E.* etc.

(2) V. tamen Bouix, de Curr. Pontif. Parte I. c. 5.

c) Ius vigens circa cardinales S. Romanae Ecclesiae, continetur tum in decreto concilii tridentini (*sess. XXIV. cap. 1 de Ref.*), tum maxime in Xysti V. constitutione "Postquam verus", 3 Dec. 1586 et constitutione "Religiosa Sanctorum", an. 1587, in quibus ea statuuntur quae ad numerum, requisita, insignia, iura et officia denique cardinalium referuntur.

326. Quae potiora de his habentur, haec sunt:

I. Numerum cardinalium statuit Pontifex ita, ut sacrum cardinalium collegium septuaginta omnino constet: quibus sex (prius septem erant) ex ordine episcoporum, quiue ecclesiis praesunt suburbicariis; quinquaginta ex ordine presbyterorum, quatuordecim ex ordine diaconorum. De aetate iam superius dictum est, annum saltem vigesimum secundum cardinales attingere debere.

II. Cardinales diliguntur ex variis nationibus (*conc. trid. sess. XXIV. cap. 1 de Ref.*), et generatim in iis ea omnia requiruntur, quae in episcopis adesse debent, imo excellentiori ratione.

III. Ad iura vero quae ad cardinales spectant in suis *titulis*, haec breviter innuere sufficit.

a) Si titulus est constitutus in ecclesia regularium, iurisdictio cardinalis titularis non in personas (quae sunt exemptae), sed in ecclesiam dumtaxat materialem exercetur; itemque a regularibus eas omnes honoris significationes exigere potest, quae eidem convenient; adeoque incedere potest cum insignibus honoris sui, sedere in throno, etiam cum circulo et subordinata adstantia praelatorum, aliaque huiusmodi. Denique quasdam etiam habet iurisdictionis voluntariae partes ex. gr. publicandi indulgentiam centum dierum et impertiendi *solemnam* benedictionem.

b) Si titulus vero constitutus sit in ecclesia saeculari, tunc iurisdictio cardinalis titularis, quae antiquiori tempore longe amplior fuit, licet in praesens sit in pluribus immunita, haec tamen, iis etiam additis quae modo dicta sunt, adhuc complectitur. Primo, in iis quae pertinent ad servitium ecclesiae aut loci pii, circa disciplinam ecclesiasticam et sibi subditorum correctionem, ius habet. Hoc tamen fieri debet *oeconomice* et *extra judicialiter*, ut in visitatione episco-

pali. Secundo, conferre potest beneficia, quae in ipsis titulis instituta sunt, dummodo tamen cardinalis resideat *in curia*.

c) Insuper sive titulus sit in ecclesia regulari, sive in saeculari, cardinalis *presbyter* potestatem habet conferendi suis subditis tonsuram atque ordines minores; quod proinde facere non possunt ii cardinales, qui praesunt ecclesiis suburbicariis: sunt enim extra titulos suos, licet in sacello palatii sui, ex peculiari privilegio, primam tonsuram conferre possint. Item cardinales officio funguntur, ex destinatione Pontificis, protectorum sive ordinum regularium, sive piarum sodalitatum, sive etiam particularium locorum.

d) Denique ad honorum insignia, quae cardinalibus S.R.E. competit, haec nominatim eorum sunt propria: galerum rubrum, quod iis dedit Innocentius IV. anno 1255, itemque biretum rubrum, uti et vestis purpurea, quam iis deferendam praecepit Paulus II. anno 1464. Urbanus VIII. vero iis tamquam proprium constituit titulum *eminentiae*. Cardinales dicuntur *creari*, quia sola fiunt (ad potestatem quod spectat) voluntate Pontificis.

327. Munera autem seu cardinalium officia duplices sunt generis; prout scilicet adiutores sunt Summi Pontificis in negotiis universalis Ecclesiae administrandis, vel sede pontificia vacante, potissimum in electione novi Pontificis versantur. Iam vero

a) ad primum quod attinet, cardinales id peragunt, tum omnes simul in *Consistorio*, tum prout a Summo Pontifice assignantur in variis *congregationibus*, vel ecclesiasticis *tribunalibus*.

b) Vacante vero sede pontifica, cardinales sese in Conclave recipiunt, atque iuxta constitutas leges novum deligunt pontificem (1).

328. Quia tamen potissima ratio, qua cardinales Ecclesiae negotia gerunt, in romanis Congregationibus sita est, de his aliquid etiam innuere operae pretium erit.

(1) De iis quae ad cardinales spectant in electione Pontificis legi protest Seraphinus Camarda O. P. episcopus Reatinus *Synopsis Constitutionum Apostolicarum ad electionem Papae pertinentium*. V. Moroni, Dizion. di erudiz. eccles. art. *Conclave*.

§ II. *De Congregationibus romanis.*

329. Cardinalium Congregationes aliae sunt *ordinariae*, quae scilicet stabili modo sunt institutae, aliae vero *extraordinariae*, quae scilicet pro aliquo peculiari negotio, et ad tempus, iussu Pontificis constituuntur. De his postremis nihil ulterius addendum est. Ad primas vero quod spectat, hae potissimum numerantur:

I. *Congregatio supremae et universalis Inquisitionis.* Haec congregatio, quae etiam dicitur *Sancti Officii*, universalem exercet iurisdictionem, Pontificis nomine et auctoritate, in iis quae pertinent ad tribunal inquisitionis; ac generatim in praesens, ea omnia curat quae ad rectam fidem, bonosque mores tuendos pertinent, uti est procedere contra sortilegos, divinatores, haereticos, suspectos in fide, sacerdotes sollicitantes, aliaque eiusmodi.

II. *Congregatio Indicis*, cui cura est tum generalibus statutis regulis, tum peculiaribus damnationis sententiis, eorum librorum lectionem fidelibus interdicere, sub variis damnationis formulis, qui fidei aut bonis moribus adversantur, vel periculosi existunt.

III. *Congregatio SS. Rituum*, ad quam ea omnia pertinent negotia, quae ad sacros ritus, sanctorum beatificationem et canonizationem, atque alia eiusdem generis referuntur.

IV. *Congregatio concilii tridentini interpretum*, quae instituta est pro executione et interpretatione concilii Tridentini. Huic potissimum competit, praeter resolutionem earum controversiarum, quae ad casus peculiares spectant, recipere relationes status ecclesiarum ab episcopis, praesertim cum ad limina Apostolorum visenda Romam sese conferunt, acta conciliorum provincialium recensere licet utrumque a peculiaribus fiat congregationibus eidem veluti annexis, itemque generatim ea omnia curare, quae ex praescripto Tridentini concilii, ad ecclesiasticam disciplinam referuntur.

V. *Congregatio super negotiis episcoporum et regula-*

rium, quae maxime spectat ad eas controversias, quae ob iurisdictionis conflictum, regulares inter et episcopos exoriri possunt, tum etiam ad ea quae ad rectum regularium ordinum statum ordinantur.

VI. *Congregatio de propaganda fide*, quae nominatim ea omnia sibi adsciscit quae ad catholici nominis tum inter infideles, tum inter haereticos propagationem atque incrementum pertinent.

His aliae congregations addi debent, e. g. *De negotiis Ecclesiae extraordinariis*, *Consistorialis*, *Indulgientiarum et SS. Reliquiarum*, *Immunitatis ecclesiasticae*, de quibus cf. *Moroni op. cit.* In omnibus fere hisce congregationibus praeter officiales habentur *consultores* qui a Pontifice nominantur. V. etiam pag. 51. e.

Praeter has congregations, alia etiam sunt ecclesiastica tribunalia, uti et meri honoris dignitates, ex quibus coalescit ea quae dicitur curia pontifica. De his pauca quaedam subiicimus.

§ III. *De reliquis curiae pontificiae administris.*

330. Quod ad reliquos spectat Summi Pontificis administros, ii ad duplicem classem reduci possunt: ac primo sunt ii qui aliqua ratione in negotiis Ecclesiae gerendis ei praesto sunt, secundo vero ii recensentur, qui aliquo honoris gradu in eius curiam cooptantur.

a) Ad primam classem quod pertinet, apta satis est illa distinctio, quae a quibusdam recentioribus traditur dum triplicem horum ordinem distinguunt, prout vel *iustitiam* vel *gratiam* vel simplicem *expeditionem* veluti proprium munus habent (1). Primi generis sunt *Rota Romana* et *Tribunal Signaturae*. Secundi generis *Dataria* et *Poenitentaria apostolica*, quarum illa pro dispensationibus in foro externo concessis et beneficiis Summo Pontifici reservatis conferendis adhibetur, haec pro dispensationibus in foro interno et absolutione a casibus reservatis Summo Pontifici. Tertiis

(1) *Vering, op. cit. § 129.*

denique cancellaria apostolica, secretaria brevium vel supplicum libellorum, et secretaria status, ad bullarum, brevium, aliorumque actuum ecclesiastica negotia potissimum cum statibus politicis spectantium, expeditionem.

b) Ad alteram vero classem praeceteris pertinent *praefati domestici, protonotarii apostolici sive participantes sive ad instar participantium sive titulares, cubicularii intimi, sive participantes sive honorarii, cubicularii honoris extra urbem*, etc. Ii enim omnes, licet diverso honoris gradu, sub generali veniunt appellatione *curiae pontificiae* (1).

TITULUS XI.

De personis quibus pars aliqua pontificiae iurisdictionis communicatur.

331. Ut rite intelligatur indeles huius tractationis, animadvertisatur, ex *divina institutione* nonnisi duplum gradum iurisdictionis in Ecclesia haberi, scilicet *universalem* seu in totam Ecclesiam, quae solum est in Romano Pontifice, et *particularem* in aliquam determinatam ecclesiam a Summo Pontifice adsignatam, quae singulis episcopis competit. Reliqui qui habentur gradus, sunt proinde ecclesiasticae institutionis. Hinc si qui sint inter episcopos, qui maiori amplitudine, quam sit propriae ecclesiae ambitus, iurisdictionem exerceant, id profecto ex episcopali dignitate repeti nequit, sed unice ex concessione dimanat Sedis Apostolicae, quae modo vel ordinario vel extraordinario, partem aliquam suae universalis iurisdictionis, ad meliorem Ecclesiae gubernationem, cum ipsis communicat. Tales sunt qui dicuntur *patriarchae, exarchae seu primates, archiepiscopi seu metropolitani, legati, vicarii apostolici*, de quibus aliquid singulatim dicendum est.

(1) Bouix, in suo *Tractatu de Curia Pontificia* ea colligit quae de hac re habentur potiora. V. etiam Moroni *op. cit.*

§ I. De patriarchis.

332. Luculentissimam demonstrationem originis modo assertae horum graduum hierarchiae episcopalium, habemus in dignitate patriarchali, quae ceteris eminet. Constat enim nonnisi tres ecclesias patriarchales primitus existisse: scilicet *romanam*, in qua praeter dignitatem primatus in universam Ecclesiam, erat etiam patriarchalis dignitas quoad occidentem; *alexandrinam*, *antiochenam*. At vero

a) rationem huius dignitatis *peculiari modo* repetendam esse a Sede Romana, ostendit ratio loquendi S. Gregorii Magni, qui “*tribus locis unius esse principatum*”, asseruit; eo quod B. Petrus et antiochenam tenuerit ecclesiam aliquo temporis spatio, scilicet septennio; alexandrinam ecclesiam vero per B. Marcum discipulum suum, illuc submissum, *peculiari quodam modo* fundavit ac romanae devinxit (1).

b) Eadem iuris patriarchalis origo confirmari potest ex actis in concilio chalcedonensi, sive ab iis qui ecclesiae constantinopolitanae ius illud tributum volebant eo quod Constantinopolis esset nova Roma; sive ex renisu tum legatorum pontificiorum, tum maxime S. Leonis Magni, eo quod non politica urbis conditio, sed alia omnino causa, alexandrinae et antiochenae ecclesiae dignitatem patriarchalem vindicaret. Ex quibus apparet nonnisi ex romana sede repetendam esse patriarcharum institutionem, eorumque ampliorem iurisdictionem.

333. Iura patriarcharum, quando illi in sua plena iurisdictione vigebant, haec erant praecipua:

a) patriarcha iam a S. Sede pallio donatus, ius habebat confirmandi et ordinandi archiepiscopos sui patriarchatus, eisque dandi pallium post receptam ab iis fidei professionem;

b) ius inspectionis ad tuendam ecclesiasticam discipli-

(1) S. Greg. M. epp. lib. VII. ep. 40.